

Klemensits Péter

Az Egyesült Államok és a Fülöp-szigetek speciális kapcsolatrendszer

E tanulmány célja, hogy áttekintse az Egyesült Államok és a Fülöp-szigetek speciális kapcsolatrendszerének alapját képező stratégiai, biztonsági együttműködés részleteit a 20. század második felétől kezdve egészen napjainkig. Elsőként a kolonializmus örökségét, majd a két ország hidegháborús együttműködését foglalja össze, ezt követően kitér a kapcsolatok újraértelmezésének problémájára az 1990-es évek, majd pedig a szorosabb együttműködés kiteljesedésére a 21. század elejének tekintetében, a terrorizmus és Kína felemelkedése jelentette kihívás tükrében. Konklúziója értelmében – noha jelenleg a kapcsolatok újralibrálásának szükségességéről beszélhetünk – az amerikai–filippínó szövetség felbomlásától nem kell tartani.

Az Egyesült Államokat és a Fülöp-szigeteket speciális kapcsolat fűzi össze, amely a közös történelem, a szabadság és a demokrácia elvei iránti elköteleződés, a kiterjedt társadalmi-kulturális interakció mellett a szoros biztonsági, katonai és gazdasági együttműködésen alapul. Ennek egyik leglátványosabb eleme a ma is érvényben lévő, 1951-es kölcsönös védelmi egyezmény, amely megalapozta a két ország tartós biztonsági partnerségét, szövetségét.

A kapcsolatok különleges jellegéhez az a tény is hozzájárul, hogy a Fülöp-szigetek a 20. század elején az USA gyarmatává vált, de 1946-os függetlenségét is Washingtonnak köszönheti. Mivel az Egyesült Államok korábbi katonai és gazdasági pozícióit nem kívánta feladni, a két ország szoros – ám némileg egyoldalú – kapcsolata a hidegháború idején is fennmaradt. De a stratégiai kapcsolatokat tekintve a 20–21. század fordulóján sem következett be lényegi változás. Manila számára továbbra is az USA jelenti a legfontosabb partnert, miközben Amerika még mindig az egyik legfőbb regionális szövetségesének tekinti a délkelet-ázsiai szigetországot. Valójában – annak ellenére, hogy a bilaterális kapcsolatok alakulásában megfigyelhetők bizonyos hullámvölgyek – a két ország szövetségének alapjai soha nem kérdőjeleződtek meg. A 21. század elején pedig elsősorban a terrorizmus elleni közös fellépés, valamint a felemelkedő Kína jelentette kihívás tette relevánssá a szövetség megerősítését. Noha a kétoldalú kapcsolatok szempontjából Rodrigo Duterte elnök 2016-os hivatalba lépése cezúrának tekinthető, amelynek jelentőségét Donald Trump politikája is megerősíti, összességében csupán a kapcsolatok újralibrálásának szükségességéről beszélhetünk.

A két ország bilaterális kapcsolatainak alapja: a kolonializmus öröksége

Az 1898–1899-es spanyol–amerikai háború során az USA azzal, hogy megsemmisítette a Fülöp-szigeteken állomásozó spanyol flottát, lehetővé tette a filippínó forradalom győzelmét, amelynek során a spanyolok vereségével a gyarmati uralmuk is véget ért a szigetekeken.¹ Az Egyesült Államok viszont más külföldi hatalmak megjelenésétől tartva a terület ideiglenes gyarmatosítása mellett döntött, amely csupán az 1899–1901 között megvívott filippínó–amerikai háború eredményeképpen válhatott valóra.² A többi európai gyarmatosítóval szemben viszont az USA a kezdetektől hangsúlyozta, hogy belátható időn belül biztosítani szeretné a Fülöp-szigetek függetlenségét, amint azt a politikai rendszer fejlődése lehetővé teszi. A filippinizáció során az amerikai vezetés igyekezett a közvetett gyarmati uralmat gyakorolva minél nagyobb szerephez juttatni a filippínó földbirtokos elitet, akik irányították a társadalmat. A Philippine Organic Act 1902-ben lehetővé tette az első nemzeti kormány felállítását, 1907-ben pedig már a nemzetgyűlés is összeült. Az USA politika rendszeréhez alkalmazkodva egy kétkamarás törvényhozás jött létre, amelyben a felsőházat 1916-ig az amerikai főkormányzó által vezetett Filippínó Bizottság alkotta, ezt követően pedig a Filippínó Szenátus.

Az 1916-ban elfogadott Jones Act, más néven Philippine Autonomy Act, a függetlenség 4 éven belül történő megadásáról szólt, ami ugyan nem valósulhatott meg, de a későbbiek során útmutatással szolgált az amerikai törekvéseket tekintve.³ Végül 1934-ben a Tydings–McDuffie Act rögzítette, hogy egy 12 éves átmeneti időszakot követően 1946-ban a Fülöp-szigetek függetlenséget kap.⁴ Ennek értelmében létrejött a Filippínó Nemzetközösség, amelynek alkotmányát 1935 februárjában fogadták el.⁵ Az ország az amerikai mintát követve prezidenciális köztársaság lett, az első elnökválasztást pedig Manuel Quezon nyerte meg, aki a japán veszélyre való tekintettel – a National Defense Act elfogadását követően – a filippínó hadsereg felállításához és megszervezéséhez Douglas MacArthur tábornok segítségét kérte. Amerikai csapatok is érkeztek az országba, MacArthur pedig átvette a szigetek állomásozó filippínó–amerikai erők főparancsnokságát.

¹ Az 1896-ban kirobbant filippínó forradalom során a Spanyolországtól való függetlenség kivívása lett a cél, 1898-ban pedig megszületett a független Filippínó Köztársaság Emilio Aguinaldo elnöksége alatt. NADEAU, Kathleen (2008): *The History of the Philippines*. Westport, Greenwood Press. 40–42.

² A Fülöp-szigetek elfoglalása során az USA szakított azzal a korábbi politikai állásfoglalásával, hogy nem válik gyarmatosító hatalommá, és történelme során először a tengerentúlon hódítóként lépett fel. HOLM, Elizabeth Fair (2013): *The Philippine-American War (1899–1902): Compassion or Conquest?* 46–49. Forrás: https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/162537/Holm%2cElizabeth_MLS_Thesis.pdf?sequence=1&i-sAllowed=y (A letöltés ideje: 2017. 07. 17.)

³ *The Philippine Autonomy Act (Jones Law) August 29, 1916* (é. n.). Forrás: www.chanrobles.com/joneslaw.htm#XklwKvdKhPY (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

⁴ A törvény – egy 10 éves átmeneti időszakot követően – további 2 évig lehetőséget adott az USA-nak, hogy katonai erőt állomásoztasson a szigetekeken, az amerikai elnöknek pedig hogy háború esetén hadba hívja a filippínókat. *The Philippine Independence Act (Tydings-McDuffie Act) 1934* (é. n.). Forrás: <https://loveman.sdsu.edu/docs/1934PhilippineIndep.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

⁵ *The 1935 Constitution* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/constitutions/the-1935-constitution/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

A második világháborúban a szövetséges erők vereségét követően japán megszállás alá került az ország, az emigráns kormány pedig Washingtonba távozott.⁶ A gerillacsoportok tevékenységétől eltekintve, 1944-től MacArthur amerikai–filippínó csapatai szabadították fel a szigeteket, a hadműveletek befejezését követően pedig az amerikai főparancsnok számára az volt a legfőbb cél, hogy olyan politikai elitet segítsen hatalomra, amely a függetlenség elnyerése után továbbra is Washington szoros szövetségese marad. Ezért meg-egyezésre törekedett a japánokkal együttműködőkkel, miközben a baloldali csoportokat kizárta a hatalomból. Az 1946. áprilisi elnökválasztáson végül az amerikaiak támogatását élvező Manuel Roxas nyert.

A kapcsolatok dinamikája a függetlenségtől a hidegháború végéig

1946. július 4-én az USA megadta a Fülöp-szigeteknek a függetlenséget, amelyet a két ország általános kapcsolatairól szóló egyezmény definiált. (A diplomáciai kapcsolatok felvétele is erre az időpontra datálható.) Ennek a lényege, hogy a szigetek feletti fennhatóságot az amerikaiak átadják a filippínó kormánynak, elismerik az ország függetlenségét, ugyanakkor viszont megtartják azon katonai bázisok feletti ellenőrzést, amelyek mindkét ország kölcsönös védelmét szolgálják.⁷

Az Egyesült Államoktól elnyert függetlenség ellenére a Fülöp-szigetek továbbra is az USA szoros szövetségese és „partnere” maradt. A korábbi gyarmatosító és gyarmat kapcsolata lényegében patrónus-kliens viszonyra változott. Gazdasági értelemben az előnytelen szerződések stabilizálták az ország függő helyzetét Washingtonnal szemben. Az 1946-os Bell Trade Act újra érvényessé tette az Egyesült Államokba érkező filippínó árukra vonatkozó háború előtti kvótákat, miközben szabad kezdet adott az amerikai befektetőknek a helyi nyersanyagokkal való rendelkezésre.⁸

A két nemzet védelmi együttműködését több szerződésben szabályozták, ezek közül az első az 1947 márciusában aláírt katonai bázis megállapodás volt, amely lehetővé tette az USA-nak 23 katonai és haditengerészeti támaszpont használatát 99 évre.⁹ 1966-ban a Ramos–Rusk-megállapodás során ezt végül 25 évre csökkentették.¹⁰ Ezzel párhuzamosan

⁶ Japán 1943 októberében függetlenséget adott az országnak, ennek következtében létrejött a második köztársaság José P. Laurel elnöksége alatt.

⁷ *Treaty of General Relations Between the United States of America and the Republic of the Philippines* (é. n.). Article I. Forrás: www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-ph-ust000011-0003.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

⁸ *Bell Trade Act (Summary with Key Provisions)* (2012). Article I–VII. Forrás: www.thefilipinomind.com/2012/09/bell-trade-act-philippine-trade-act-of.html (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

⁹ A 23 bázis közül kiemelt stratégiai jelentősége volt a Subic Bay haditengerészeti, valamint a Clark Field légi támaszpontnak, ugyanis ezeknek köszönhetően az USA az Indiai-óceán és a Csendes-óceán nyugati felében is megőrizte erőikivetítési képességét. A vietnámi háború végét követően pedig – mint az egyetlen délkelet-ázsiai amerikai támaszpontok – fontos részét képezték az USA előretolt védelmi stratégiájának a térségben. *Agreement Between the United States of America and the Republic of the Philippines Concerning Military Bases* (é. n.). Article I., Article XXVIX. Forrás: www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-ph-ust000011-0055.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

¹⁰ Department of State, United States of America (1967): *Philippines – Military Bases in the Philippines*. In *United States Treaties and Other International Agreements*. Vol. 17, Part 1. Washington, U.S. Government Printing Office.

a felek megkötötték a katonai segítségnyújtási szerződést is, amely létrehozta az Egyesített Amerikai Katonai Segítségnyújtási Csoportot,¹¹ amely a Fülöp-szigeteki Fegyveres Erők kiképzéséért, valamint haditechnikával és hadianyaggal való ellátásáért volt felelős.¹²

1951 augusztusában aláírták a kölcsönös védelmi egyezményt, amely máig hatóan megteremtette a két ország védelmi együttműködésének kereteit. A dokumentum értelmében a felek vállalták, hogy nemzetközi vitáikat békés eszközökkel rendezik, közösen és egyénileg is fejlesztik a fegyveres támadással szembeni ellenálló képességüket és konzultálnak egymással, ha bármelyik felet külső fegyveres agresszió fenyegeti. A 4. cikkely pedig kimondja, hogy „mindegyik fél elismeri, hogy egy fegyveres támadás a Csendes-óceán térségében, bármelyik fél ellen veszélyt jelentene a békére és a biztonságra nézve, és kinyilvánítja, hogy a közös veszélyre a saját alkotmányos eljárásához igazodva reagál”.¹³ A szerződés a kollektív védelem kötelezettségét érvényesnek írja elő a Fülöp-szigeteki kormány fennhatósága alatt álló területekre nézve, ugyanakkor viszont viták forrását képezte a későbbiekben a dél-kínai-tengeri szigetek iránt támasztott filippínó követelésekkel kapcsolatban, amelyekre nézve az USA nem hajlandó alkalmazni az egyezményt.¹⁴ A gyakorlati együttműködés koordinálására 1958-tól létrejött a Kölcsönös Védelmi Tanács, amely kormányközi fórumként biztosítja a két ország között a közvetlen kapcsolatot és konzultációt a katonai kérdésekben.

A Fülöp-szigetekre vezényelt amerikai erők jelentős mértékben járultak hozzá a térség regionális stabilitásának megőrzéséhez, miközben a koreai és a vietnámi háborúban is komoly szerepet tölthettek be. Az amerikai csapatok létszáma az 1980-as években érte el a csúcspontot, amikor megközelítően 35–40 ezer katona és 20 ezer civil alkalmazott állomásozott az országban.¹⁵

1946-tól 1972-ig a Fülöp-szigeteken egy amerikai típusú politikai rendszer jött létre, amely formálisan a demokrácia keretein belül működött. A hatalomért két párt, a Liberális Párt és a Nacionalista Párt versengett, az ő váltógazdaságuk határozta meg a korszak politikáját. A politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok azonban alig változtak, a nemzetépítés pedig komoly akadályokba ütközött a gyenge államhatalom számára. Az elnökválasztások során az USA nyíltan állást foglalt az általa ideálisnak vélt jelölt mellett, ez pedig általában el is döntötte a választások kimenetelét. Az 1950-es években a Hukbalahap kommunista gerillamozgalma¹⁶ elleni küzdelemhez az amerikai segítség nélkülözhetetlen volt, ez pedig

¹¹ Joint United States Military Advisory Group (JUSMAG).

¹² *Security Agreements* (é. n.). Forrás: <http://countrystudies.us/philippines/24.htm> (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

¹³ *Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines; August 30, 1951.* (é. n.). Article I–IV. Forrás: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/phil001.asp (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

¹⁴ *Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines; August 30, 1951.* (é. n.). Article V. Az 1970-es évektől kezdve a vitatott hovatartozású szigetekkel kapcsolatban a filippínó fél azt szeretné elérni, hogy az USA – csakúgy, mint Japán esetében a Senkaku-szigetekenél – ismerje el a követelt területeknek a szerződés hatálya alá tartozását.

¹⁵ ELEANOR, Albert (2016): The Now and Future US-Philippines Military Alliance. *Defense One*, 2016. 06. 29. Forrás: www.defenseone.com/ideas/2016/06/us-philippine-military-alliance/129504/?oref=d-river (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

¹⁶ A Hukbalahap (Népi Felszabadító Hadsereg) kommunista gerillamozgalom lázadása 1946–1954 között a legnagyobb kihívást jelentette az államhatalomra nézve. Részletesebben lásd COMISH, Leo S., Jr. (1971): *The United States and the Hukbalahap Insurgency 1946–1954.* Forrás: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/772382.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 21.)

még kiszolgáltatottabbá tette a filippínó kormányt. Csupán Carlos Garcia elnöksége alatt, az 1950-es évek végén sikerült néhány, az amerikaiakkal megkötött egyenlőtlen gazdasági szerződést újratárgyalni, de később ezek az eredmények sem maradtak hosszú életűek. Mindazonáltal azt is el kell ismerni, hogy a gazdasági nehézségek ellenére az amerikaiak támogatásával az ország az 1960-as évekre már Délkelet-Ázsia leggyorsabban iparosodó államává vált.¹⁷

A filippínó külpolitika teljes mértékben alkalmazkodott az amerikai elvárásokhoz. A koreai háborúba az USA vezetése alatt a Fülöp-szigetek is küldött expedíciós haderőt.¹⁸ Thaiföld mellett a Fülöp-szigetek lett az 1954-ben megalakult Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete (SEATO) egyetlen délkelet-ázsiai tagja, a kommunizmus elleni küzdelem elkötelezett híve, aki az USA oldalán a vietnámi háborúba is vezényelt katonákat.¹⁹ Az ASEAN alapító tagjaként 1967-től Manila ugyan a regionális integrációs törekvéseket is támogatta, de politikai, katonai és gazdasági kapcsolatrendszerét az USA-tól való függés határozta meg.

Az 1965-ben elnökké választott Ferdinand Marcos meglepetésre az amerikai törekvések ellenében került hatalomra, de csakhamar Washington hű szövetségesevé vált.²⁰ Az 1972-től kiépülő önkényuralmi rendszere ezért 1986-ig zavartalanul maradhatott fenn. Marcos idején az amerikai–filippínó katonai kapcsolatok megélénkültek, a Fülöp-szigeteki haderő expanziója és fejlődése korábban soha nem látott szintet ért el. 1981-től a katonai segítségnyújtási program keretén belül az USA vállalta, hogy évi 25 millió dollárt nem meghaladó értékben utánpótlást és szolgáltatásokat biztosít a filippínó haderőnek.²¹ Amerika óriási pénzügyi, illetve hadfelszerelési támogatást nyújtott, ennek köszönhetően a hidegháború végére a Fülöp-szigeteki Fegyveres Erők Délkelet-Ázsia legjobban felszerelt haderejének számított.²²

Az USA stratégiai érdekeinek a Marcos-kormányzat maximálisan megfelelt, viszont a szuperhatalom az emberi jogok és a demokrácia iránti elkötelezettségének sem fordíthatott hátat, ezért végül az 1986-os választásokat követően megvonta támogatását a korrump és nepotista politikustól.²³

A néphatalom forradalom²⁴ győzelmét követően – Corazon Aquino elnöksége alatt – 1987-ben új alkotmányt fogadtak el, amelynek 18. cikkelye kimondta, hogy az 1966-ban 25 évre aláírt katonai bázis megállapodás lejártá után a szenátus beleegyezése

¹⁷ BALOGH András (2015): *Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe*. Budapest, ELTE Eötvös. 328–329.

¹⁸ Az 1500 fős filippínó kontingenst az amerikai haderő alárendeltségében vetették be.

¹⁹ LOCKWOOD, Kathleen (é. n.): *The Philippines: Allies During the Vietnam War*. Forrás: www.historynet.com/the-philippines-allies-during-the-vietnam-war.htm (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

²⁰ Míután amerikai kérésre Marcos 2000 katonát küldött Vietnámba, cserébe az USA 80 millió dollár segélyt adott az országnak, amelynek nagy részét az elnök saját céljaira használta fel. BRANDS, H. W. (1992): *Bound to Empire. The United States and the Philippines*. New York, Oxford University Press. 284.

²¹ SUGAI, Courtney Momialoha (2009): *U.S.-Philippine Security Relations after Base Closure (1991–1999)*. Thesis, Master of Arts in Diplomacy and Military Studies, Hawai'i Pacific University. 48.

²² FERRER, Raymundo B. (2013): *The Military in Democratic Development: A Philippine Case Study*. In BLAIR, Dennis ed.: *Military Engagement. Influencing Armed Forces Worldwide to Support Democratic Transitions. II*. Washington D. C., Brookings Institution Press. 139–164.

²³ 1986 februárjában az amerikai szenátus határozatban ítélte el a filippínó elnökválasztás eredményét, amely szerint Marcos győzött, egyúttal pedig megszüntette a katonai segélyek folyósítását a Marcos-kormány számára.

²⁴ A néphatalom forradalom az 1986. február 22–25-e között Manilában lezajlott demonstrációkat és erőszakmentes civil ellenállást jelenti, amelynek során a tömegek Marcos elnök távozását követelték. Míután Marcos szövetségeseinek többsége is a tiltakozók mellé állt, győzött a forradalom, az elnök pedig száműzetésbe vonult.

nélkül nem maradhatnak külföldi csapatok az országban.²⁵ Az 1980-as évek végére az amerikai, illetve a filippínó politikusokat, katonákat már egyre komolyabban foglalkoztatta az amerikai bázisok kérdése, amelyekkel kapcsolatban több nézeteltérés is felmerült.²⁶ A George H. W. Bush vezette kormányzat katonai tervezői kezdetben a vietnámi szovjet bázisok (Da Nang, Cam Ranh-öböl) miatt szükségesnek tartották a Fülöp-szigeteki támaszpontok fenntartását, de az enyhülést követően már rugalmasabb, az állandó bázisokra kevésbé építő biztonsági stratégiákat fogalmaztak meg.²⁷ Aquino támogatta a bázisokról szóló egyezmény megújítását, viszont a filippínó kormányzat a korábbiaknál nagyobb összegű kompenzációra tartott igényt, hiszen nem véve tudomást a bipoláris világrend felbomlásáról, hitt benne, hogy az USA számára minden pénzt megér az állandó katonai jelenlét fenntartása. 1991 augusztusában a két fél aláírta a barátsági, együttműködési és biztonsági egyezményt, amely egy 10 éves periódust irányzott elő az amerikai haderő kivonására. A filippínó kongresszus azonban elutasította az egyezményt, ezért az USA a csapatok egy éven belül történő visszavonása mellett döntött.²⁸ A hidegháború végén a Fülöp-szigetek, noha az amerikaiakkal meglévő védelmi együttműködését nem kívánta megszakítani, a geopolitikai átrendeződés és a szovjet fenyegetés megszűnése után a szuverenitás világos kifejezése és a regionális együttműködés iránti elkötelezettsége mellett foglalt állást.

A kapcsolatok újraértelmezése az 1990-es években

Az amerikai csapatok kivonása²⁹ a Fülöp-szigetéről korántsem jelentette a kétoldalú katonai együttműködés végét, hiszen az USA délkelet-ázsiai pozícióinak védelme szempontjából továbbra is érdekelt maradt szövetségese támogatásában.

A bázisokról szóló megállapodás meghíúsulását követően a két ország védelmi együttműködése az 1951-es szerződésnek megfelelően folytatódott. A Kölcsönös Védelmi Tanács 3 havonta ülésezett, biztosítva a fórumot a biztonsági kérdések megtárgyalására. Az évente megrendezett kétoldalú hadgyakorlatokat – mint a Balikatan (együttes erővel) – folytatták, miközben az amerikaiak a természeti katasztrófák elhárításához is támogatást nyújtottak.

²⁵ *The Constitution of the Republic of the Philippines* (é. n.). Article XVIII. Transitory Provisions. Forrás: www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

²⁶ Az amerikai haderő és a filippínói civil lakosság kapcsolata időről időre kiéleződött, hiszen az amerikaiak nem ismerték el a helyi törvények hatályát magukra nézve, ráadásul a bázisoknak a helyi gazdaságra gyakorolt hatása is ellentmondásos megítélés alá esett. BAKER, Anni P. (2004): *American Soldiers Overseas. The Global Military Presence*. Westport, Praeger Publishers. 115–116.

²⁷ Ennek jegyében megkezdődtek a fokozatos amerikai csapatkivonások a kelet- és délkelet-ázsiai régióból. INDORF, Hans H. (1988): The 1988 Philippine Base Review. *Asian Affairs: An American Review*, Vol. 15, No. 1. 21–34.

²⁸ Az amerikaiak döntésében az is szerepet játszott, hogy a Pinatubo vulkán kitörését követően a Clark légi bázis olyan súlyos károkat szenvedett, hogy 17 ezer katonát evakuálni kellett, miközben a helyreállítás költségét 500 millió dollárra becsülték. Mindennek következtében Dick Cheney védelmi miniszter a támaszpont elhagyása mellett döntött (SUGAI 2009, 41.).

²⁹ Távozásakor az amerikai haderő közel 1,3 milliárd dollár értékben adott vissza katonai létesítményeket a filippínó állam tulajdonába.

A Katonai Segítségnyújtási Program folytatódott, emellett 1994-től a Fülöp-szigetek a külföldi katonai eladások keretén belül is részesült az amerikai támogatásból.³⁰

A fentiek ellenére azonban a filippínó haderőt – ezáltal az ország védelmi képességét – kedvezőtlenül érintette az amerikaiak távozása. Nélkülözve a közvetlen támogatást, a fegyveres erők képességei gyorsan hanyatlottak, ráadásul a költségvetésből is csupán minimális részesedéssel számolhattak. Nem meglepő ezért, hogy a Fülöp-szigeteki hamarosan a „világ legalulfinanszírozottabb” haderőinek csoportjába került.³¹ Ugyan rövid időn belül jelentős külső fenyegetéssel nem kellett szembenéznie az országnak, a belső konfliktusok teljes mértékben lekötötték a hadsereget, de azok iránt az amerikaiak közönyösek maradtak.³² A washingtoni kongresszus a segélyeket – a korábbiakhoz képest – drasztikusan csökkentette, az 1991-es 1,2 milliárd dollár helyett 1993-ban már csak 156 millió dollárt folyósított.³³

A politikai hatalomváltás azonban az Egyesült Államokban és a Fülöp-szigeteken is kedvezett a kapcsolatok újraértelmezésének, vagyis az új multipoláris világrend kívánalmainak megfelelő partnerség kiépítésének.

Az 1992-es manilai elnökválasztást Fidel Ramos tábornok nyerte meg, aki meghirdette a „nemzeti megbékélés” programját, amelynek során a nemzeti megosztottság felszámolására törekedett. A felkelőcsoportoknak amnesztiát adott, legalizálta a kommunista pártot, a Moro Nemzeti Felszabadítási Fronttal pedig 1996-ban egyezményt írt alá a fegyveres ellenállás beszüntetéséről és a területi autonómia biztosításáról. Ramos az amerikaiak számára is megfelelő partnernek számított, hiszen elvégezte a West Point-i katonai akadémiát, majd pedig az illinoisi egyetemen szerzett mérnöki diplomát, Marcos diktatúrája alatt pedig a fegyveres erők vezérkari főnökeként szoros kapcsolatot épített ki az amerikai katonai vezetőkkel.³⁴ A kapcsolatok javítása érdekében tett szimbolikus lépésként 1996-ban július 4-ét a filippínó–amerikai barátság napjának nyilvánította.

Ramos úgy látta, hogy az ország gazdasági fejlődése a külső és belső problémákra nézve is megoldást jelenthet, ennek előmozdítása érdekében pedig döntő mértékben számított az USA segítségére. Véleménye szerint egy olyan „új kapcsolat” kialakítására van szükség, amelyben a gazdasági és a védelmi kérdések egy nemzeti biztonsági stratégiában olvadnak össze, amelynek sikeres végrehajtása Washingtonnak is elemi érdeke.³⁵ Az ország stabilitásának megőrzése érdekében a Ramos-kabinet bátorította az amerikai

³⁰ Többek között 1994-ben 8 járőrhajót kapott Manila, 1995-ben pedig 100 millió dollár értékű hadfelszerelést. DE CASTRO, Renato Cruz (2003): *The Revitalized Philippine-U.S. Security Relations: A Ghost from the Cold War or an Alliance for the 21st Century?* *Asian Survey*, Vol. 43, No. 6. 971–988.

³¹ COMER, Charles 'Ken' (2010): *Philippine Defense Reform: Are we there yet?* 5. Forrás: <https://community.apan.org/wg/tradoc-g2/fmso/m/fmso-monographs/239227> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

³² Az egyik legnagyobb veszélyt a kommunista Új Néphadsereg jelentette, amelynek fő célja a kormány megbuktatása és a szocialista rendszer bevezetése volt. Emellett a moro elszakadási törekvések – amelyek egy önálló iszlám állam megalapítására irányultak az ország déli részén – szintén folyamatos fenyegetést jelentettek az államhatalomra nézve.

³³ TARNOFF, Curt – NOWELS, Larry (2004): *Foreign Aid: An Introductory Overview of U.S. Programs and Policy*. CRS Report for Congress. Forrás: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metacrs5904/m1/1/high_res_d/98-916_2004Apr15.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)

³⁴ NADEAU 2008, 99–101.

³⁵ GLEECK, Lewis E., Jr. (1998): *On Their Own: Midwifing a Post-Colonial Philippine-American Relationship*. Paranaque City, Loyal Printing.

befektetéseket, különösen Mindanaón. A két ország gazdasági együttműködését 1989 óta a kereskedelmi és befektetési keretmegállapodás szabályozta, amely a bilaterális kérdések mellett a regionális és multilaterális problémákkal is foglalkozott.³⁶ A későbbiekben ennek részleteit több szándéknyilatkozatban pontosították a felek. Az 1996-ban módosított Foreign Investment Act jelentősen megkönnyítette a befektetők helyzetét, és hozzájárult ahhoz, hogy Washington komoly anyagi haszon reményében bővítse gazdasági érdekeltségeit a szigetországban.³⁷ Az energia- és a telekommunikációs szektor liberalizációja, majd az ország WTO-tagsága különösen kedvezett a külföldi üzleti körök megjelenésének.

1993-ban Bill Clinton amerikai elnök hivatalba lépése és John Negroponte nagykövet Manilába történő akkreditálása fordulópontnak bizonyult a kétoldalú kapcsolatokat tekintve: az amerikai vezetés újraértékelte a Fülöp-szigetekkel és a régióval kapcsolatos stratégiáját. A Clinton-kormányzat támogatta Ramos gazdaságközpontú megközelítését, miközben a regionális intézmények – mint az ASEAN Regionális Fórum (ARF) vagy az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés – iránt is nagyobb bizalmat tanúsított.³⁸ Az USA – mint ázsiai és csendes-óceáni hatalom – vezető szerepet kívánt betölteni a szabadpiac és a demokrácia elveinek terjesztésében. 1995-ben a Pentagon kiadta a *US Security Strategy for the East Asia-Pacific Region* (*Az Egyesült Államok stratégiája Kelet-Ázsia és a Csendes-óceán régiójában*) című dokumentumot, amely mindennél jobban tükrözte a megváltozott amerikai álláspontot. A korábbi csapatkivonásokkal szemben az amerikai haderő előretolt jelenléte újra hangsúlyt kapott, és a regionális biztonság és béke megőrzése érdekében a „régí szövetségek megerősítése” is prioritást élvezett.³⁹

Miután 1995 februárjában Kína elfoglalta a vitatott hovatartozású Spratly-szigetekhez tartozó Mischief Reefet (korallzátonyt), majd a hadihajók küldését követően helikopterek leszállására alkalmas helyek építésébe kezdett, az amerikai és a filippínó stratégiai gondolkodásban megjelent az erőszakos és expanzív politikát folytató regionális hegemoniára törő Kína képe.⁴⁰

Manila szerint Kína jelentős fenyegetést jelentett az ország biztonságára nézve, és mivel a Fülöp-szigeteki haderő csupán tétlenül nézhette a kínai expanziót – hiszen a légierő és a haditengerészet aligha volt hadra fogható állapotban –, az amerikai katonai jelenlétre továbbra is szükség volt a régióban, hogy fenn lehessen tartani a hatalmi egyensúlyt. Másrészt pedig a filippínó haderőfejlesztés kérdését sem lehetett tovább halogatni, ezért

³⁶ *Understanding Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of the Philippines Concerning a Framework of Principles and Procedures and an Establishment of a Consultative Mechanism for the Expansion of Trade and Investment Flows Between the Two Countries* (é. n.). Forrás: <https://ustr.gov/sites/default/files/US-Philippines%20TIFA.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

³⁷ *Republic Act No. 8179, March 28, 1996. An Act to Further Liberalize Foreign Investments, Amending for the Purpose Republic Act No 7042, and for other Purposes* (é. n.). Forrás: <http://elibrary.judiciary.gov.ph/thebooks-helf/showdocs/2/4035> (A letöltés ideje: 2017. 07. 12.)

³⁸ GLEECK 1998, 54–55. Ramos 1993-as washingtoni útja nagy lépést jelentett a partnerség megerősítésében, csakúgy, mint részvétele az éves Balikatan hadgyakorlaton, mivel korábban egyetlen filippínó államfő sem jelent meg hasonló eseményen.

³⁹ A Védelmi Minisztériumban körülbelül 100 ezer amerikai katona állomásoztatását vélték szükségesnek a régióban. A „régí szövetségek” megfogalmazás pedig egyértelmű utalást jelentett a Fülöp-szigetekre. *US Security Strategy for the East Asia-Pacific Region* (é. n.). Forrás: <https://nautilus.org/global-problem-solving/us-security-strategy-for-the-east-asia-pacific-region/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

⁴⁰ DE CASTRO, Renato Cruz (2014a): Philippine Strategic Culture: Continuity in the Face of Changing Regional Dynamics. *Contemporary Security Policy*, Vol. 35, No. 2. 257.

a kongresszus elfogadta az 1995. évi 7898-as törvényt – vagy más néven az AFP modernizációs törvényt –, amelyhez azonban az amerikai pénzügyi támogatásra mindenképpen számított.⁴¹

Az amerikai tervezők úgy vélték, hogy a kínai terjeszkedés és a haderőfejlesztés veszélyezteti az USA érdekeit, hiszen a Japánnal, Dél-Koreával és a Fülöp-szigetekkel fennálló kapcsolatait is hátrányosan érintheti, ha képtelen határozott választ adni Peking lépéseire. Noha az amerikai kormány – a filippínók bánatára – továbbra sem foglalt állást a dél-kínai-tengeri szigetviták ügyében, végül hajlandónak mutatkozott a védelmi kapcsolatok szorosabbra fűzésére.⁴²

A Kölcsönös Védelmi Tanács már 1994-ben előterjesztett egy olyan megállapodás-tervezetet, amelynek értelmében az USA hozzáférést kapott volna bizonyos létesítmények használatához, cserébe évi 12 millió dollár értékű szolgáltatásért és katonai felszerelésért. A filippínó szenátus azonban ismét leszavazta a szerződést, amelyet belpolitikai okokból kifolyólag Ramos elnök sem erőltetett. Mindennek következtében 1996-ban a két fél felfüggesztette a nagyobb szabású közös hadgyakorlatokat az újabb megállapodás megszületéséig.⁴³

1998 februárjában az amerikai és a filippínó kormány aláírta a vendégerők megállapodást, amelyet egy évvel később a manilai törvényhozás is ratifikált. A szerződés megteremtette a jogi kereteit a közös hadgyakorlatokra az országba érkező amerikai katonai alakulatok ideiglenes állomásozásának. Ennek lényege, hogy az amerikai katonai erők minden tervezett tevékenysége a filippínó kormány előzetes beleegyezéséhez kötött, miközben – az amerikai szabályzatok megsértését kivéve – a külföldiek is a filippínó kormány joghatósága alá esnek.⁴⁴ A szerződés csupán az amerikai erők ideiglenes állomásoztatásáról rendelkezik, állandó bázisok létesítésére nem ad felhatalmazást.

A két ország speciális kapcsolatának és szövetségének megerősítésében fontos szerepet töltött be a megállapodás, amelynek következtében a korábbi védelmi együttműködés új szakaszába lépett. A 2000-ben megrendezett nagyszabású Balikatan hadgyakorlat már ezt a tendenciát illusztrálta.

⁴¹ Republic Act No. 7898. *An Act Providing for the Modernization of the Armed Forces of the Philippines and for Other Purposes* (é. n.). Sec. 2. Forrás: www.gppb.gov.ph/laws/laws/RA_7898.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

⁴² DE CASTRO 2003, 978.

⁴³ Az amerikaiak csupán olyan hadgyakorlatokon vettek részt, ahol kevesebb mint 20 fővel képviseltették magukat. DE CASTRO 2003, 974.

⁴⁴ Az Egyesült Államokba érkező filippínók jogállását szintén hasonló szerződésben rögzítették. *Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America Regarding the Treatment of United States Armed Forces Visiting the Philippines, February 10, 1998* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/1998/02/10/agreement-between-the-government-of-the-republic-of-the-philippines-and-the-government-of-the-united-states-of-america-regarding-the-treatment-of-united-states-armed-forces-visiting-the-philippines-f/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.); *Agreement between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of the Philippines regarding the treatment of Republic of the Philippines Personnel visiting the United States of America* (é. n.). Article III., V. Forrás: www.officialgazette.gov.ph/1998/10/09/agreement-between-the-government-of-the-united-states-of-america-and-the-government-of-the-republic-of-the-philippines-regarding-the-treatment-of-republic-of-the-philippines-personnel-visiting-the-uni/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

A partnerség kiteljesedése 2001. szeptember 11. után

Az Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-i terrortámadás jelezte, hogy a 21. században olyan új típusú biztonsági kihívások kezelésére kell felkészülni, amelyek komoly próbatétel elé állítják a nemzetállamokat, szövetségeket és multilaterális szervezeteket egyaránt. A terrorizmus elleni globális küzdelem az amerikai–filippínó kapcsolatokat is alapjában érintette, hiszen megerősítette a két ország szövetségét és új dinamizmust vitt a bilaterális kapcsolatokba.

A New York-i merényleteket követően az impeachmentteljárással eltávolított Joseph Estrada helyett hivatalba lépő Gloria Macapagal-Arroyo filippínó elnök (korábbi alelnök) – elsőként az ázsiai országok közül – támogatásáról biztosította Washingtont, és ennek jegyében az afganisztáni hadműveletek elősegítése céljából az USA használatára bocsátotta a korábbi amerikai támaszpontokat (Clark légibázis, Subic haditengerészeti támaszpont).⁴⁵ A későbbiekben kibocsátott 14 pontos terrorizmus elleni programja pedig elsősorban a szövetségesek közötti hírszerzési információk megosztását szorgalmazta.

A filippínó kormány proaktív hozzáállása az ifjabb George Bush-féle kormányzat berkeiben is kedvező fogadtatásra talált. A két elnök 2001. novemberi találkozásán megerősítették az érvényben lévő szerződéseket, miközben Bush a terrorellenes műveletekre amerikai katonai erő filippínó területen való bevetését is felajánlotta. Végül Macapagal-Arroyo egy 600 fős, alapvetően kiképzést folytató és a terrorizmus elleni együttműködést biztosító amerikai kontingens Mindanaóra érkezését támogatta.⁴⁶

Amerikának a terrorizmus ellen indított globális háborújában a Fülöp-szigetek komoly stratégiai szerepet töltött be, hiszen az al-Káida olyan regionális terrorista szervezetekkel állt kapcsolatban, mint a Jamaah Islamiya vagy az Abu Sayaff csoport. A korábban az ASEAN-államok belügyének tekintett biztonsági problémák így már közvetlenül az USA érdekeit veszélyeztették, ezért az mindent megtett, hogy új alapokra helyezze a regionális védelmi kapcsolatait és megakadályozza a terroristák térnyerését. A Bush-kabinet azonban nem szándékozott Afganisztántól Délkelet-Ázsiáig amerikai katonai erővel megvívni a háborút, sokkal inkább az érintett országok hatékony felkészítésére koncentrált a terrorveszéllyel szemben.⁴⁷

2002 novemberében az USA és a Fülöp-szigetek aláírta a kölcsönös logisztikai támogatás megállapodást, amely biztosította a két nemzet katonai erőinek meghatározott közös műveletek, gyakorlatok alkalmával történő kölcsönös logisztikai támogatását.⁴⁸ A szerződés a filippínó politikai körökben – a korábbiakhoz hasonlóan – újra felszínre hozta az amerikaiakkal való együttműködés vitás kérdéseit, viszont nagy lépést jelentett a harmonikus együttműködés biztosítása terén, különösen a hadgyakorlatokat tekintve.⁴⁹

⁴⁵ DE CASTRO 2003, 980.

⁴⁶ Az amerikaiak a humanitárius segítségnyújtásban is részt vállaltak, hiszen a Fülöp-szigeteki terrorizmus máig döntő mértékben kapcsolódik a déli területek fejletlenségéhez, gazdasági problémáihoz, amelyet az államhatalom képtelen kezelni (DE CASTRO 2003, 980.).

⁴⁷ DE CASTRO 2003, 981–983.

⁴⁸ *Extension of the Mutual Logistics Support Agreement (RP-US-01) Between the Department of Defense of the United States of America and the Department of National Defense of the Republic of the Philippines.* (é. n.). Forrás: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/207351.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

⁴⁹ A Balikatan mellett a HANDA (készenlét) elsősorban a Fülöp-szigeteket fenyegető külső támadás elleni közös védekezésre való felkészülést szolgálja.

A 2002-es Balikatan hadgyakorlat abban tért el a szokásos évente megrendezett eseményektől, hogy kizárólag a terrorelhárító műveletekre koncentrált, amelyek során 6 hónapig a déli országrészben az erők interoperabilitásának növelése és a térségben állomásozó filippínó csapatok megerősítése volt a cél.⁵⁰ A későbbiekben mindkét fél sikeresnek minősítette a műveletet, amely megteremtette a tartós terrorelles együtműködést szolgáló 5 éves program elindításának alapját, és amelynek részleteit a Kölcsönös Védelmi Tanács dolgozta ki. Macapagal-Arroyo elnök számára pedig külön előnyös volt, hiszen azon túl, hogy a régióban megindultak a fejlesztések, Washington egy 4,6 milliárd dolláros gazdasági és katonai segélyre is kötelezettséget vállalt, ami megerősítette az elnök belpolitikai pozícióit.⁵¹ 1999 és 2011 között az amerikai kongresszus 2 milliárd dollár értékű támogatásban részesítette a délkelet-ázsiai államot, ami a katonai célú segélyek mellett elsősorban az ország gazdasági fejlődését, a terrorizmus visszaszorítását és a déli országrészek fejlesztését szolgálta. Cserébe a filippínó kormány számos, a gazdaság liberalizációját erősítő intézkedést léptetett életbe – mint például a villamosipari szektor reformjáról szóló 2001-es törvényt –, amelyek nagyban elősegítették az amerikai vállalatok terjeszkedését.

2003 májusában Bush elnök hivatalosan a Fülöp-szigeteket is a „fő nem NATO szövetséges” államok kategóriájába sorolta, további engedményeket biztosítva Manila számára a bilaterális védelmi együttműködésben.⁵²

A kétoldalú kapcsolatokat viszont hátrányosan érintette az Irakban állomásozó filippínó kontingens idő előtti hazahívása 2004-ben. A manilai kormány a nemzetközi koalíció keretén belül egy 52 fős humanitárius csoportot küldött Irakba, hogy segítse az ország újjáépítését. Miután azonban egy filippínó munkavállalót terroristák ejtettek foglyul, akik azt követelték, hogy a túsز életéért cserébe vonják ki Irakból a filippínó erőket, Macapagal-Arroyo kormányszata nehéz döntés meghozatalára kényszerült, de végül beleegyezett a követelés teljesítésébe, és egy hónappal a mandátuma lejárta előtt hazahívta az alakulatot.⁵³ A koalíciós partnerek, de legfőképpen az USA, komoly kritikával illette a döntést, emiatt a két elnök viszonya is feszültté vált. A két ország kapcsolatában néhány évvel később is adódtak nézeteltérések, amikor az amerikai adminisztráció az emberjogi aggályokra hivatkozva (egy, a politikai vezetéshez köthető gyilkosságok elkövetőit nem vonták felelősségre) visszatartotta bizonyos összegű katonai segélyek folyósítását.⁵⁴

2005-ben Bush második elnöki ciklusa kezdetétől azonban ismét javultak a kapcsolatok, amelyet több védelmi megállapodás is tanúsít. 2006 áprilisában a Kölcsönös Védelmi Tanács mellett párhuzamosan létrehozták a Biztonsági Kötelezettség Bizottságot, amely azóta a nem hagyományos biztonsági fenyegetésekkel kapcsolatos ügyek megvitatásának egyik legfontosabb fóruma. 2007-ben a kölcsönös logisztikai támogatás megállapodást is megújították, amely mindkét fél számára hozzájárult az erők költséghatékony alkalmazásához.

⁵⁰ FELIX, Victor A. (2005): *Philippine-US Security Relations: Challenges and Opportunities after 9/11*. U.S. Army War College. 9–10.

⁵¹ DE CASTRO 2003, 984–985.

⁵² GARAMONE, Jim (2003): *Philippines to Become Major non-NATO Ally, Bush Says*. Forrás: <https://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=28968> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

⁵³ FELIX 2005, 10–11.

⁵⁴ 2008–2009-ben ez a 30 millió dollárból 2 milliót jelentett. *U.S.-Philippine Relations* (é. n.). Forrás: www.globalsecurity.org/military/world/philippines/forrel-us.htm (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

A 2000-es években az amerikai–filippínó védelmi kapcsolatokat ugyan a terrorizmus elleni együttműködés dominálta, de eközben a Fülöp-szigeteki haderő modernizálása területén is jelentős előrelépés történt. Az 1995-ös törvény végrehajtását nagyrészt meghiúsította az 1997-es ázsiai pénzügyi válság, ezért 2001 után – az amerikaiakkal való szorosabb együttműködést kihasználva – a filippínó kormány ismét jelentős erőket mozgósított a haderőfejlesztés érdekében.

Már 1999-ben kezdetét vette egy politikai konzultáció – az úgynevezett közös védelmi értékelés – a filippínó nemzetvédelmi minisztérium és a Pentagon között, amelynek 2001-es jelentése után 2 évvel Macapagal-Arroyo elnök már hivatalosan is kérte az amerikai segítséget a Fülöp-szigeteki védelmi rendszer megreformálásával kapcsolatos értékelés elkészítésében.⁵⁵

A 2003-as közös védelmi értékelés súlyos hiányosságokat hozott a felszínre intézményi és stratégiai téren egyaránt. A javaslatban foglaltak megvalósítására és a teljes haderőreform koordinálására a Macapagal-Arroyo-kabinet ekkor kidolgozott egy többretegű tervet, a filippínó védelmi reformot (FVR). Az FVR a reformokat egy teljes körű intézményes és a rendszer egészét érintő eljárás keretében kívánta végrehajtani.⁵⁶ A programok finanszírozását az amerikai és a filippínó kormány közösen vállalta, habár a költségek nagy része a manilai vezetést terhelte.⁵⁷

Az FVR nem választható külön a 2001-ben kiadott nemzeti belbiztonsági tervtől, amely tartalmazta a szükséges útmutatást a védelempolitikát és a nemzetbiztonsági célkitűzéseket tekintve, immáron a 21. századra hangolva. A terv értelmében a belső fenyegetések kezelése prioritást kapott, amely a gyakorlatban a lázadások megfékezését jelentette.⁵⁸

2010-ig az FVR a vártnál kevesebb eredményt ért el, köszönhetően többek között annak a téves feltételezésnek, hogy „a töretlen gazdasági növekedés párosulva a terroristák és szeparatisták jelentette fenyegetés csökkenésével” különösen kedvező helyzetet teremt a reformoknak.⁵⁹

Az USA által is favorizált, 2006-ban indított képességfejlesztési terv (KT) azt a célt szolgálta, hogy 3 egymást követő 6 éves periódusban biztosítsa a belbiztonsági műveletekhez szükséges haditechnikai hátteret, amely a gyakorlatban a meglévő képességek korszerűsítését jelentette. A terv mindhárom szakasza (2006–2011, 2012–2018 és 2019–2024) stratégiaileg még a lázadások megfékezésére koncentrált, de hosszú idő óta először már „a territoriális védelem teljes körű kiépítésének” igénye is felmerült.⁶⁰

⁵⁵ COMER 2010, 7.

⁵⁶ COMER 2010, 12. A folyamat 3 egymáshoz kölesönösen kapcsolódó szakaszra osztható: 2004–2005, a reformokhoz szükséges környezet megteremtése; 2005–2008, a védelmi apparátus megerősítése; 2008–2011, a reformok intézményesülése és bevezetése.

⁵⁷ 2004 és 2008 között az USA 51 millió dollárt fordított a reformokra, miközben a Fülöp-szigetek hozzájárulása elérte az 514 millió dollárt (COMER 2010, 16., 26–27.).

⁵⁸ Részletesebben lásd KLEMENSITS Péter (2016b): Védelmi reform és hadseregfejlesztés a Fülöp-szigeteken. *Honvédségi Szemle*, 144. évf. 2. sz. 15.

⁵⁹ COMER 2010, 34.

⁶⁰ Miután a Fülöp-szigeteki kongresszus 2009-ben törvényt fogadott el a Dél-kínai-tenger Nyugat-fülöp-szigeteki-tengerre történő átnevezéséről – ezzel is érzékeltetve a térség egyes szigeteire vonatkozó igényét –, Kína a halászflojtája védelmében egyre több órhajót küldött a régióba, hogy követeléseit erővel is nyomtatékosítsa (COMER 2010, 15–16.).

Utóbbi pedig arról tanúskodik, hogy a 2000-es évek második felében, a terrorveszély csökkenésével párhuzamosan ismét előtérbe került a külső veszély, vagyis az ország dél-kínai-tengeri érdekeltségeit fenyegető kínai expanzióval való szembenézés dilemmája. Mivel a Bush-kormányzatot lefoglalta a terrorizmus elleni globális háború, az iraki, majd az afganisztáni hadműveletek, de legfőképpen a közel-keleti stabilitás megteremtésének célja, Kelet- és Délkelet-Ázsia, így a feltörekvő Kína iránt kevesebb figyelmet tanúsított. A filippínó vezetés Macapagal-Arroyo elnöksége alatt ezt úgy igyekezett kihasználni, hogy a két nagyhatalom, az USA és Kína között egy kiegyensúlyozó külpolitika megvalósítására törekedett. Ennek lényege, hogy a multilaterális intézmények segítségével próbálta korlátozni azok befolyását, miközben a kölcsönös jó kapcsolatok kiépítésével megkísérelte országa számára a legnagyobb profitot elérni.⁶¹ Habár a Fülöp-szigetek számára a Kínával való gazdasági relációk egyre nagyobb súllyal estek latba, a dél-kínai-tengeri szigetek ügye negatívan befolyásolta a bilaterális kapcsolatokat.

A Fülöp-szigetek és az amerikai „kiegyensúlyozás” koncepciója

Kína felemelkedésére az Egyesült Államok az Obama-adminisztráció alatt meghirdetett, „fordulat Ázsia felé” (Pivot to Asia), később „kiegyensúlyozás” (Rebalance) új külpolitikai koncepcióval igyekezett választ adni. A 2012-ben – Hillary Clinton külügyministersége alatt – meghirdetett külpolitikai terv – amely bizonyos szempontból szerves folytatása volt a korábbi amerikai regionális külpolitikának – 3 fő elemből állt: az amerikai flotta 60%-ának a Csendes-óceán térségébe történő áthelyezése 2020-ra, a regionális szövetségesek megerősítése és aktivitásuk növelése, valamint egy olyan szabadkereskedelmi zóna létrehozása, amelyből Kína kimarad.⁶² Valójában az Obama-kormány a feltartóztatás és a megbékítés politikája helyett egy középutas megoldást próbált megvalósítani, amelynek Kína stratégiai korlátozása lett a célja. A koncepció sikeréről azonban csupán annak katonai, gazdasági és kulturális céljainak együttes teljesülése esetén lehetett szó.

Kína a 2000-es évek második felében szakított a korábbi „jósomszédi politikával”, vagyis a területi viták és a tengeri határok kérdésének békés megegyezésre törekvő stratégiájával, ehelyett egyre erőszakosabb módszereket alkalmazott a lehetséges energiaforrások felderítésére, emellett katonai jelenlétét is növelte a Dél-kínai-tenger térségében.⁶³ A tendencia később is folytatódott, hiszen 2015 tavaszán Peking elkezdte feltölteni a zátonyokat, korallszirteket, továbbá repülőterek és más objektumok építésébe kezdett a vitatott területeken.⁶⁴ Kína történelmi jogokra hivatkozva követeli magának a terület 90%-át, amelyre azonban más államok is igényt tartanak. Az energiahordozók megszerzése mellett más

⁶¹ DE CASTRO, Renato Cruz (2009): The US-Philippine Alliance: An Evolving Hedge Against an Emerging China Challenge. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 31, No. 3. 411–412.

⁶² CLINTON, Hillary (2011): America's Pacific Century. *Foreign Policy*, 2011. 10. 11. Forrás: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> (A letöltés ideje: 2017. 05. 23.)

⁶³ Pontos adatok hiányában csupán a becslésekre támaszkodhatunk, amelyek értelmében minimum 28 milliárd hordó nyersolaj és 25 trillió köbméter gáz található a tengerfenéken. EMMERS, Ralf (2010): *Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in East Asia*. New York, Routledge. 77.

⁶⁴ Lásd KLEMENSITS Péter (2016a): Kína építkezései a Spratly-szigeteken. A Dél-kínai-tengeri konfliktus egy újabb fejezete. *Honvédségi Szemle*, 144. évf. 4. sz. 56–63.

stratégiai faktorok is vezérlik a feleket, különösen a tengeri útvonalak feletti ellenőrzés biztosítása, illetve az USA és Kína rivalizálása. Kína és a Fülöp-szigetek konfliktusa alapvetően a Spratly-szigetek, a Macclesfield Bank (víz alatti korallzátony) és a Scarborough Shoal (homokpad) feletti fennhatóság miatt éleződött ki, így egy lehetséges jövőbeli összecsapás helyszíne is kirajzolódott. 2010 után számos komoly incidensre került már sor Kínával, ezek közül az első 2011 márciusában történt, amikor egy filippínó kutatóhajót majdnem legázolt egy nagyobb kínai hajó, majd folytatódott 2012 áprilisában egy 5 hónapig tartó szembenállással a Scarborough Shoalnál.⁶⁵ 2014 márciusában a kínai haditengerészet útját állta két utánpótlást szállító hajónak, amelyek a Second Thomas Shoalnál állomásozó filippínó tengerészeknek szállítottak ellátmányt. Ezen incidensek következtében a 2010-től Gloria Macapagal-Arroyót váltó Benigno Aquino elnök kormánya – habár a háború elkerülésére törekedett – elrendelte a fegyveres erők modernizálásának felgyorsítását és a dél-kínai-tengeri érdekeltségek fokozott védelmét, amely a „legmagasabb külső védelmi prioritás minősítést kapta”.⁶⁶

Aquino – cserébe a katonai és politikai támogatásért – üdvözölte az amerikaiak Fülöp-szigeteki kapcsolatok egyensúlyának helyreállítását célzó, kiegyensúlyozási koncepcióját, így annak Washington számára egyik legfontosabb pillére lett. Válaszul Kína kemény fellépésére, a Fülöp-szigetek megpróbálta minél szorosabbra fűzni kapcsolatait hagyományos szövetségesével, az Egyesült Államokkal, és megszerezni annak támogatását a katonai modernizációhoz is.

Miután Aquino a dél-kínai-tengeri érdekeltségek védelmét a nemzet legfontosabb geostratégiai érdekei közé emelte, Kínával is hajlandó volt kiélezni a viszonyt, olyannyira, hogy 2013-ban a Spratly-szigetek ügyét a hágai Nemzetközi Bíróság elé vitte. Kihasználva az ország gazdasági fejlődését, a Kínával fennálló politikai és gazdasági kapcsolatok megromlását elfogadhatónak vélte, helyette inkább az ASEAN-partnerekre, az USA-ra és annak szövetségeseire, Japánra, valamint Dél-Koreára kívánt támaszkodni.⁶⁷ Aquino külpolitikája a korábbiaknál jobban elkötelezte magát az amerikai szövetség mellett, a Kína bekerítését célzó törekvéseket teljes mértékben támogatta.

Az Obama-kormányzat a regionális hatalmi egyensúly fenntartása érdekében komolyan számított a Fülöp-szigetekre, ezért a szorosabb biztonsági együttműködésre is hajlandónak mutatkozott. A Kölcsönös Védelmi Tanács már 2010-ben állást foglalt a két ország haderejének kölcsönös támogatása, az erők közötti interoperabilitás növelése és a szigetek külső határainak védelme mellett. 2011 februárjában Kurt Campbell – az amerikai külügyminisztérium kelet-ázsiai és csendes-óceáni ügyekért felelős helyettes államtitkára – már hivatalosan is bejelentette az amerikai szerepvállalást a filippínó haderő modernizálásában, ami a gyakorlatban fegyverzeteladásokat és kiképzési segítségnyújtást jelentett. A tengeri biztonság erősítése prioritást élvezett, a képességfejlesztési terv sikeréhez pedig az USA jelentős anyagi támogatással járult hozzá. Miután a kölcsönös védelmi egyezmény pontjait

⁶⁵ Részletesebben lásd DE CASTRO, Renato Cruz (2014b): The 2012 Scarborough Shoal stand-off. From stalemate to escalation of the South China Sea dispute? In BUSZYNSKI, Leszek – ROBERTS, Christopher R. eds.: *The South China Sea Maritime Dispute: Political, legal, and regional perspectives*. London, Routledge. 111–129.

⁶⁶ CHANG, Felix (2012): *Transforming the Philippines' Defense Architecture*. 7. Forrás: www.files.ethz.ch/isn/142816/2012_Chang_PhilippinesDefenseArchitecture.pdf (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁶⁷ AMADOR, Julio III (2013): The Philippines' Search for Strategic Partners. *The Diplomat*, 2013. 07. 23. Forrás: <https://thediplomat.com/2013/07/the-philippines-search-for-strategic-partners/> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

megerősítették, a filippínó kormány igényt tarthatott legkevesebb 40 millió dollár pénzügyi segílyre, annak érdekében, hogy növelni tudja reagálóképességét a Dél-kínai-tenger térségében.⁶⁸

2010-től elindult a filippínó védelmi átalakítás⁶⁹ – amelyet a 2012-es új modernizációs törvény is elősegített –, amely a korábbi programok folytatását szorgalmazta, miközben a képességfejlesztési terv a haderőnemek technikai beszerzéseinek koordinálását szolgálta. Aquino célként tűzte ki a minimális elrettentő erő megteremtését, ennek érdekében pedig jelentős projektek kezdődtek, amelyek különösen a légierő és a haditengerészet fejlesztésére fókuszáltak. Ezek közül mindenképpen említést érdemel az amerikai külföldi katonai eladások keretén belül 3, szolgálatból kivont Hamilton osztályú cutter megvásárlása, amelyek közül 2 már hadrendbe állt – mint Gregorio del Pilar osztályú fregatt.⁷⁰ A kormány próbálkozásai ellenére azonban F-16-os vadászgépek beszerzésére mindeddig nem volt mód, persze a jövőben erre a lehetőségre is számítani kell. 21 UH-1D helikopterek beszerzéséről (1,2 milliárd peso) szintén egyezség született, de miután 2015 nyaráig a Rice Aircraft Services csupán 7 helikoptert szállított le határidőre, a nemzetvédelmi minisztérium felbontotta a szerződést.⁷¹

A szorosabb együttműködést az új intézményi keretek is elősegítették. 2011-ben a felek létrehozták a Bilaterális Stratégiai Dialógust, amely a bilaterális, regionális és globális biztonsági kérdések megtárgyalására biztosított fórumot. Egy évvel később pedig valóra vált a kettő plusz kettő találkozó koncepciója is, amely a két ország védelmi és külügyminisztereinek az éves találkozáját jelenti.⁷²

A katonai téren kilátásba helyezett segítség mellett Manila számára az USA diplomáciai támogatása is sokat jelentett, különösen a Kínával való viszony éleződése közepette. A filippínók megnyugtatóására 2011-ben az USA megerősítette (manilai deklaráció), hogy a két ország régi szövetséges és „stratégiai partner”.⁷³ A háború esetén nyújtandó amerikai támogatás kérdését azonban eltérő módon értelmezték a felek, így a továbbiakban a kétoldalú tárgyalások alapvetően ennek az eshetőségnek a gyakorlati problémáira koncentráltak. Mivel az 1951-es kölcsönös védelmi egyezmény az országot ért támadás esetén nem

⁶⁸ DE CASTRO, Renato Cruz (2014c): The 21st Century Philippine-US Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA): The Philippines' Policy in Facilitating the Obama Administration's Strategic Pivot to Asia. *The Korean Journal of Defense Analysis*, Vol. 26, No. 4. 432.

⁶⁹ A védelmi átalakítás 4 alapvető területre kívánt koncentrálni: „megerősíteni a területiális védelmet, különös tekintettel a filippínó haditengerészet fejlesztésére, hogy biztosítsa a tengeri biztonságot a Nyugat-fülöp-szigeteki-tengeren”; végrehajtani a nemzeti béke és belbiztonsági tervet; megvalósítani a szervezeti reformokat, a pénzügyek átláthatóságának garantálásával; valamint felkészülni a katasztrófavédelem legsürgetőbb feladataira. ATENCIO, Joel C. (2011): New AFP Chief Vows to Focus on Territorial Defense, MILF Peace Talks. *Positive News Media*, 2011. 12. 13. Forrás: <http://positivenewsmedia.com/blog/2011/12/new-afp-chief-vows-to-focus-on-territorial-defense-milf-peace-talks/> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁷⁰ LEON, Sunshine Lichauco de (2012): US helps the Philippines improve its military capability. *The Guardian*, 2012. 08. 06. Forrás: www.theguardian.com/world/2012/aug/06/us-helps-philippines-improve-military (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁷¹ SANTOS, David (2015): Philippine Air Force tests refurbished UH-1D helicopters. *CNN Philippines*, 2015. 07. 14. Forrás: <https://cnnphilippines.com/news/2015/07/14/Philippine-Air-Force-tests-refurbished-UH-1D-helicopters.html> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁷² DE CASTRO 2014c, 434.

⁷³ TORODE, Greg (2011): U.S. under pressure over sea dispute. *South China Morning Post*, 2011. 06. 14. Forrás: www.scmp.com/article/970856/us-under-pressure-over-sea-dispute (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

ír elő automatikus válaszlépést az USA részéről, csak konzultációt, a filippínó politikusok kételkedtek az amerikai katonai segítségnyújtásban, ha kitörne a háború. Az amerikai hivatalos közlemények szükségességét tovább fokozta a bizonytalanság, hiszen a fentiekben ismertetett ambivalens szituációt nem oldották fel.⁷⁴

Az amerikai katonai segítségnyújtás persze jelentős mértékben függött attól, hogy Washington mekkora katonai erőt állomásoztathat a szigeteken, vagyis melyik filippínó bázishoz milyen mértékben kap hozzáférést. 2011 augusztusában a Kölcsonös Védelmi és a Biztonsági Kötelezettség Tanács ülésein kidolgoztak egy tervezetet, részben a filippínó haderő ütőképességének a növelése, részben pedig az amerikai erők rotációs alapon történő jelenlétének és a két haderő közötti szoros együttműködés biztosítására. 2012 májusában a Bilaterális Stratégiai Dialógus alkalmával a filippínó fél nyíltan kiállt a nagyobb amerikai katonai jelenlét mellett, cserébe viszont a saját kötelezettségeiről sem feledkezett meg.

Ahogy Albert del Rosario külügyminiszter megfogalmazta: „A Fülöp-szigeteknek, hogy az USA megbízható partnere legyen, minden lehetséges eszközt igénybe kell vennie, hogy kiépítse legalább a legminimálisabb hiteles védelmi képességet.”⁷⁵

A Scarborough Shoalnál történt szembenállást követően, 2012 júniusában Aquino elnök washingtoni útja során határozott garanciákat kért az amerikaiaktól, erre válaszul Obama elnök megerősítette az amerikai kötelezettségvállalásokat.⁷⁶ Ezt követően a két fél megkezdte a tárgyalásokat az amerikai erők rotációs alapon való állomásoztatásáról és a politikailag érzékeny pontot jelentő amerikai támaszpontok kérdéséről.

A Haiyan tájfun 2013-as pusztítását követően az USA 143 millió dollárral támogatta a rekonstrukciót, és mivel a filippínó haderő a katasztrófavédelem területén is rosszul szerepelt, az amerikai haditengerészet gyors reakciójának volt csupán köszönhető, hogy sikerült elkerülni a még súlyosabb katasztrófát.

Az Obama-kormányzat által 2013-ban kiadott stratégiai védelmi irányelv jól tükrözi az amerikai hadászati elképzeléseket a bázisokkal kapcsolatban. Ennek a lényege, hogy az USA a legkorszerűbb védelmi rendszereket telepíti a régióba, a szövetséges országok által rendelkezésre bocsátott támaszpontokra, rotációs alapon. Ez politikai értelemben erősíti a fogadó országgal fenntartott szövetséget, katonailag pedig megkönnyíti a közös műveletek és hadgyakorlatok végrehajtását. A Fülöp-szigeteken Washington egy 3 éves program keretében kívánta ehhez megteremteni a szükséges feltételeket.⁷⁷

Miután a vitás kérdésekben (például az egyezmény időtartama, az amerikai erők bázisai feletti joghatóság kérdése) sikerült megállapodni, 2014 áprilisában a két ország aláírta a megerősített védelmi együttműködési megállapodást, amely valójában nem is tekinthető új egyezménynek, csupán az 1951-es szerződés kiegészítésének. A megállapodás lehetővé tette az amerikai csapatok számára, hogy rotációs alapon, „a Fülöp-szigetek meghívására” egyes katonai létesítményeket használatba vegyenek, azzal a céllal, hogy elősegítsék az AFP modernizálását. A megállapodás alapvetően 10 évre szól, de ezután is automatikusan érvényben

⁷⁴ DE CASTRO 2014c, 433.

⁷⁵ DE CASTRO, Renato Cruz – LOHMAN, Walter (2012): *Getting the Philippines Air Force Flying Again: The Role of the U.S.–Philippines Alliance*. Forrás: www.heritage.org/asia/report/getting-the-philippines-air-force-flying-again-the-role-the-us-philippines-alliance (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁷⁶ DE CASTRO 2014c, 437.

⁷⁷ DE CASTRO 2014c, 438–439.

marad, ha bármelyik fél nem kezdeményezi a felbontását.⁷⁸ Hivatalosan nem tartalmazza a Kína elleni kooperáció gondolatát, de – a katasztrófavédelem mellett – a tengeri biztonság fokozott jelentősége egyértelmű üzenetet hordoz.

Az egyezmény aláírása Manilában komoly belpolitikai vitákhoz vezetett, hiszen az amerikai bázisok kérdésében továbbra is megoszlottak a vélemények. Egyesek alkotmányellenesnek bélyegezték, végül a Filippínó Legfelsőbb Bíróság 2016. júliusi döntése teremtett tiszta helyzetet, kimondva az egyezmény alkotmányosságát.⁷⁹

A megnövelt védelmi együttműködési megállapodással az Obama- és az Aquino-adminisztráció elérte legfőbb célját, nevezetesen a két ország biztonsági együttműködésének megerősítését a külső fenyegetéssel szemben. Kína mesterséges szigetépitésai 2014–15-ben, illetve a hágai Állandó Választottbíróóság előtt folyó dél-kínai-tengeri szigeteket érintő – Kína által bojkottált – Fülöp-szigetek–Kína-per a későbbiekben még inkább elősegítette a bilaterális kapcsolatok javulását, amely 2016-ra elérte tetőpontját.

Mivel az amerikai kiegyensúlyozás koncepciójának a gazdasági együttműködés megerősítése is meghatározó elemét alkotta, nem meglepő, hogy 2010 után a két ország gazdasági kooperációja is új lendületet vett. 2011 novemberében aláírták a partnerség a növekedésért elnevezésű kezdeményezésről szóló megállapodást, amely a két fél részéről egy 2012–2016 között végrehajtandó közös akcióterv megvalósítását vizionálta. Legfőbb céljai pedig: átlátható, kiszámítható, megfelelő törvényi keretek kialakítása és a korrupció csökkentése; egy nyílt, versenyképes üzleti környezet megteremtése, amely vonzó a befektetők számára; igazságszolgáltatási reform, a törvényesség tisztelete; fiskális stabilitás megteremtése, államháztartási reform.⁸⁰ A terv végrehajtása számos amerikai és filippínó kormányügynökség szoros együttműködését kívánta meg, a sikeres végrehajtásához pedig az USA komoly összegekkel járult hozzá.⁸¹ A partnerség a növekedésért koordinálását a félévente összeülő közös elnökség vezette igazgatási bizottság látta el.

Washington számára a Fülöp-szigetek az utóbbi években egyre inkább felértékelődött. Az elmúlt évtizedben a két ország kereskedelmi forgalma 25%-kal nőtt, jelenleg az USA a Fülöp-szigetek 3. legnagyobb kereskedelmi partnere Kína és Japán után. 2016-ban az amerikai export 9%-kal nőtt, de a szolgáltatások exportja 2006-hoz képest több mint 60%-kal. Manila számára az USA a második legfontosabb célsország, az importot tekintve pedig a negyedik.⁸² 2015-ben az amerikai külföldi közvetlen befektetések összege elérte a 4,7 milliárd

⁷⁸ Az amerikaiak által használt létesítményekhez a filippínó haderő továbbra is hozzáférést kap, miközben az amerikaiak, a filippínó kormány beleegyezésével, a szükséges infrastrukturális fejlesztéseket is elvégzik. *Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America on Enhanced Defense Cooperation* (é. n.). Article I–II., XII. Forrás: www.officialgazette.gov.ph/2014/04/29/document-enhanced-defense-cooperation-agreement/ (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁷⁹ MERUEÑAS, Mark (2016): It's final: SC affirms legality of EDCA. *GMA News*, 2016. 07. 26. Forrás: www.gmanetwork.com/news/news/nation/575113/it-s-final-sc-affirms-legality-of-edca/story/ (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)

⁸⁰ *Partnership for Growth. Joint Country Action Plan* (2011). 1. Forrás: https://photos.state.gov/libraries/manila/19452/pdfs/Philippines_PFG_JCAP_public_final_11-29-11.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)

⁸¹ A projekthez az amerikaiak 140 millió dollárt biztosítottak. *Overview of Philippines – United States of America Bilateral Relations* (é. n.). Forrás: www.philippineshonolulu.org/philippines-dc/embassy-dc/ph-us-bilateral-relations-dc/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)

⁸² Az USA által alkalmazott preferenciális tarifarendszernek köszönhetően a filippínó áruk nagy része vámmentesen jut el az Egyesült Államokba.

dollárt, ezzel az USA a második legnagyobb befektető az országban.⁸³ A Manila számára folyósított fejlesztési segélyeket tekintve 2014-ben az USA szintén a második helyen állt, miközben 2016-ra a filippínó államadósság nagy részét is birtokolta (13,29 milliárd dollár).⁸⁴

Jelenleg az Egyesült Államokban körülbelül 3,5 milliós filippínó kisebbség él, miközben a Fülöp-szigeteken megközelítően 250 ezer amerikai állampolgár. Manila számára az Amerikában élő filippínók hazautalásai gazdasági értelemben rendkívül sokat jelentenek, hiszen a Közel-Kelet mellett a legtöbb utalás az USA-ból érkezik. Sok más ázsiai országgal szemben a magasan kvalifikált munkaerő amerikai beáramlását megkönnyíti a közös nyelv (angol) és az azonos oktatási rendszer.⁸⁵

A kapcsolatok megreformálásának kísérlete: Duterte elnök hivatalba lépése

A 2016. június 30-án hivatalba lépett Rodrigo Duterte elnöknek köszönhetően az elmúlt egy évben az amerikai–filippínó kapcsolatok jelentős változáson mentek keresztül, amelyek pontos következményei ma még nem láthatók.

Duterte, elődjével szemben, teljesen új alapokra helyezte a Fülöp-szigetek kül- és védelempolitikai stratégiáját, amelynek legszembevetőbb aspektusa az Egyesült Államoktól való eltávolodás, és Kína, valamint Oroszország felé történő nyitás. Az új elnök a kezdetektől egy „független külpolitika” követését tartotta szükségesnek, amelynek legfőbb elvei a szuverenitás, a szuverén egyenlőség, a be nem avatkozás és a viták békés eszközökkel való rendezése. A 2016. július 12-én a dél-kínai-tengeri vitában meghozott bírósági ítélet lényegében a Fülöp-szigeteknek kedvezett, miközben Kína álláspontját elutasította. Duterte mégis a kezdetektől a kompromisszumot kereste.⁸⁶ Októberi pekingi látogatása során megerősítette „független külpolitikájának” lényegi elemeit, és – az USA-val fennálló biztonsági, gazdasági kapcsolatok megőrzése mellett – a Kínával való szoros gazdasági kooperáció mellett foglalt állást.

Duterte finoman szólva sem diplomatikus nyilatkozatai, amelyeket a sajtó ráadásul felnagyított, még látványosabbá tették az USA-val való szembefordulását és a nézetkülönbségeket, egy kicsit háttérbe is szorítva a reálpolitikai megfontolásokat.

Mivel az Obama-kormány a kezdetektől kritizálta a drogellenes hadjáratát, és az emberi jogok tiszteletére szólította fel, az elnök – frusztrációjának hangot adva – egyetlen jelzőt használt, eredetileg a riporterre értve, de a média interpretációjának köszönhetően

⁸³ *Philippines. U.S.-Philippines Trade Facts* (é. n.). Forrás: <https://ustr.gov/countries-regions/southeast-asia-pacific/philippines> (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)

⁸⁴ MAGTULIS, Prinz P. (2016): *Philippine-US economic relations safe from Duterte remarks*. Forrás: www.philstar.com/business/2016/09/13/1623409/philippine-us-economic-relations-safe-duterte-remarks (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)

⁸⁵ A világ legrégebbi Fulbright-ösztöndíj-programját 1948-ban a Fülöp-szigeteken létesítették. *Overview of Philippines – United States of America Bilateral Relations* (é. n.).

⁸⁶ Az ítéletről részletesebben lásd ESZTERHAI Viktor – KLEMENSITS Péter (2016): A dél-kínai-tengeri szigetek ügyében hozott hágai ítélet geopolitikai következményei. *PAGEO Policy Brief*, No. 1.

később az amerikai elnökre is lehetett érteni.⁸⁷ A két államfő viszonya a személyes találkozókön sem rendeződött, ehelyett a szeptemberi ASEAN-csúcsértekezleten tovább romlott a helyzet. Duterte korábbi kijelentéseinek következtében az amerikaiak törölték a két elnök tervezett kétoldalú találkozóját, majd a Kelet-Ázsia csúcsértekezleten az ellentétek ismét kiéleződtek.⁸⁸

A későbbiek során Duterte folytatta az USA-ellenes megnyilvánulásait, továbbra is a „független” külpolitikája mellett érvelt, távozásra szólította fel az amerikai haderőt Mindanaóról, ugyanakkor jelezte, hogy az érvényben lévő védelmi megállapodásokat nem szándékozik felmondani.⁸⁹ Azt is kifogásolta, hogy az USA kioktatja őt az emberi jogok kérdésében, ezért új szövetségesekre van szüksége, mint Kína és Oroszország, főleg, hogy Washington még megfelelő haditechnikát sem hajlandó adni számára. A közös amerikai–filippínó őrzáratok végét is megígérte a Dél-kínai-tengeren, csakúgy, mint az éves rendszerességgel megtartott filippínó–amerikai Balikatan hadgyakorlatok befejezését.⁹⁰

Októberi pekingi látogatása során már az USA-tól való elválásról beszélt, amit a későbbiek során úgy magyarázott, hogy nem a diplomáciai, védelmi és gazdasági kapcsolatok felszámolására gondolt, csupán egy független külpolitikai irányváltásra. Valójában az Obama által meghirdetett „újraegyensúlyozás” koncepciójának nem akar a részese lenni, és folytatni az ellenségeskedést Kínával – mivel az a hazája számára korántsem kifizetődő –, inkább a kölcsönös együttműködésre szeretne koncentrálni az USA-val és másokkal egyaránt. A korábbi elnökhöz, Gloria Macapagal-Arroyóhoz hasonlóan Duterte is jó viszonyt próbál kialakítani a két rivális nagyhatalommal, viszont elődjével ellentétben – legalábbis a retorika szintjén – ő volt az első, aki konkrét lépéseket is tett az USA-tól való eltávolodás érdekében.⁹¹ Duterte az amerikai befektetésekről sem szeretne lemondani, de mivel azok az infrastrukturális fejlesztéseket eddig sem tudták biztosítani, egyértelmű, hogy új partnerekre van szükség.⁹² Gazdasági értelemben a közel 30 milliósra becsült kínai származású filippínók többsége nagy lehetőségeket lát a Kína felé való nyitásban, egyesek a politikai

⁸⁷ PARAMESWARAN, Prashanth (2016): Why the Philippines’ Rodrigo Duterte Hates America. A deeper look at the Philippine president’s anti-American views. *The Diplomat*, 2016. 11. 01. Forrás: <https://thediplomat.com/2016/11/why-the-philippines-rodrigo-duterte-hates-america/> (A letöltés ideje: 2016. 12. 03.)

⁸⁸ A filippínó vezető, aki korábban fejfájásra hivatkozva hagyta ki az ASEAN–USA Summit megbeszéléseit, félretéve megírt beszédét, az emberi jogok eltérő megítéléséről kezdett beszélni, fényképeket mutogatva az amerikai katonák által a filippínó muszlimok ellen a 20. század elején elkövetett gyilkosságokról. MOGATO, Manuel (2016): Duterte ‘shocks’ summit meeting with tirade vs US. *ABS-CBN News*, 2016. 09. 08. Forrás: <https://news.abs-cbn.com/news/09/08/16/duterte-shocks-summit-meeting-with-tirade-vs-us> (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.)

⁸⁹ POLING, Gregory (2016): The U.S.-Philippine alliance is stronger than you think. *The War on the Rocks*, 2016. 10. 28. Forrás: <https://warontherocks.com/2016/10/the-u-s-philippine-alliance-is-stronger-than-you-think/> (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.)

⁹⁰ Utóbbi esetében, mint kiderült, ezt ő sem gondolta komolyan.

⁹¹ DE CASTRO, Renato Cruz (2016): The Duterte Administration’s Foreign Policy: Unravelling the Aquino Administration’s Balancing Agenda on an Emergent China. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, Vol. 35, No. 3. 152.

⁹² BILLINGTON, Michael (2016): Duterte Crushes the Obama/Hillary Imperial Pivot to Asia. *EIR*, 2016. 10. 28. 34–35. Forrás: https://larouchepub.com/eiw/public/2016/eirv43n44-20161028/34-36_4344.pdf (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.) Azzal Duterte is tisztában van, hogy jelenleg az USA a Fülöp-szigetek harmadik legnagyobb kereskedelmi partnere Japán és Kína után, valamint a második számú befektető és a fejlesztési támogatások legfőbb folyósítója.

kapcsolatok megerősítését is favorizálják, noha az USA-val sem szeretnék megszakítani gyümölcsöző együttműködésüket.⁹³

Valószínűsíthető, hogy a Washingtonnal fennálló kapcsolatok átalakulásának körántsem lesznek olyan súlyos következményei, amint azt az előzményekből feltételeznénk. Filippínó oldalról eddig semmilyen egyezmény felmondása nem merült fel, a több évtizedes szövetség felbontására sem történtek konkrét lépések.⁹⁴ Az új amerikai kormány hivatalba lépése pedig új fejezetet jelenthet a két ország kapcsolatában, hiszen Donald Trump még a filippínó elnök drogellenes hadjáratát is támogatja, nem is beszélve a többi intézkedéséről. A 2017. április végén folytatott telefonbeszélgetésük alkalmával Trump gratulált Duterte-nak a drogellenes hadjárat eredményességéért, egyúttal meghívta őt egy washingtoni látogatásra.⁹⁵ Az amerikai elnök azt is megerősítette, hogy novemberben részt kíván venni a Manilában megrendezésre kerülő Kelet-Ázsia csúcsertekezleten. Egyértelmű, hogy a Trump-kabinet – Obamához hasonlóan – tisztában van a filippínó–amerikai kapcsolatok stratégiai jelentőségével, ezért mindent megtesz a feszültségek oldása és a harmonikus együttműködés helyreállítása érdekében. Egyes vélemények szerint rövid távon a kapcsolatok javulása várható, viszont az esetleges növekvő amerikai elvárások következtében hosszú távon a korábbiaknál hűvösebb filippínó–amerikai viszonyra lehet számítani.⁹⁶

A fentiek ellenére az amerikai–filippínó védelmi együttműködésben nem sok változás figyelhető meg. A 2017 márciusában elfogadott filippínó *Nemzetbiztonsági politika 2017–2022-re* című dokumentum nem vonja kétségbe az USA stabilizáló szerepét a régióban, miközben a dél-kínai-tengeri konfliktust tartja a legfőbb biztonsági veszélyforrásnak az ország szuverenitására nézve. A haderő modernizációjának folytatását is szükségesnek tartja, ehhez az USA – mint az egyetlen szövetséges – segítségét is igénybe kell venni.⁹⁷ Bizonyos hadgyakorlatokat töröltek, viszont újakat is indítottak, júliusban pedig a közös sulu-tengeri őrzáratok is megkezdődtek. A filippínó hadsereg – Duterte retorikája ellenére – USA iránti elköteleződéséhez nem fér kétség, így a kétoldalú katonai kapcsolatokat a politika kevésbé befolyásolta. A 2000-es évek elején a Fülöp-szigetekre érkező amerikai különleges erők ma is támogatják a filippínó biztonsági alakulatokat, csakúgy, mint az Egyesített Amerikai Katonai Segítségnyújtási Csoport, amely folyamatosan szállítja a katonai felszerelést és fegyvereket – legutóbb a Marawi-krízis során adott át nagyobb szállítmányt a Fülöp-szigeteki Fegyveres Erőknek.⁹⁸

⁹³ DANCEL, Raul (2017): What Duterte's pivot to China means for Filipinos. *The Straits Times*, 2017. 11. 19. Forrás: www.straitstimes.com/opinion/what-dutertes-pivot-to-china-means-for-filipinos (A letöltés ideje: 2017. 05. 14.)

⁹⁴ POLING 2016.

⁹⁵ Az amerikai kongresszus egyes tagjainak emberjogi kérdésekben megfogalmazott kritikája miatt Duterte később kizárta annak lehetőségét, hogy az Egyesült Államokba utazzon.

⁹⁶ JENNINGS, Ralph (2017): Tense Philippine-U.S. Relations Will Surge And Then Fall Under Trump. *Forbes*, 2017. 01. 24. Forrás: www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/01/24/tense-philippine-u-s-relations-will-surge-and-then-fall-under-trump/#10bae9556cbe (A letöltés ideje: 2017. 02. 27.)

⁹⁷ GALANG, Mico A. (2017): The New Philippine National Security Policy and the Asia-Pacific. *The Diplomat*, 2017. 06. 01. Forrás: <https://thediplomat.com/2017/06/the-new-philippine-national-security-policy-and-the-asia-pacific/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 04.)

⁹⁸ Amerikai adatok szerint az USA az elmúlt 5 évben körülbelül 300 millió dollár értékű hadiszállítással segítette a filippínó haderő modernizációját. PARAMESWARAN, Prashanth (2017): US Terror Aid to Philippines Signals Enduring Defense Ties Under Duterte. *The Diplomat*, 2017. 06. 08. Forrás: <https://thediplomat.com/2017/06/us-terror-aid-to-philippines-signals-enduring-defense-ties-under-duterte/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 04.)

Konklúzió

Az amerikai–filippínó kapcsolatok alakulását alapvetően meghatározta, és még ma is befolyásolja, hogy a Fülöp-szigetek a 20. század első felében az Egyesült Államok gyarmati igazgatása alá került. Ennek a ténynek is köszönhető, hogy a délkelet-ázsiai országok közül Washington a függetlenség megadását követően is igyekezett Manilával a lehető legszorosabb politikai, biztonsági és gazdasági kapcsolatokat fenntartani. A hidegháború idején a két ország együttműködése komoly stratégiai jelentőségre tett szert, de ez a helyzet alapvetően a 20–21. század fordulóján is fennmaradt, sőt napjainkban tovább növekszik. Az USA, annak érdekében, hogy megőrizze befolyását az ázsiai csendes-óceáni térségben, nem adhatja fel a Fülöp-szigeteki pozícióit, hiszen az komoly geopolitikai következményekkel járna az egész régióra nézve. A filippínó kormány az 1990-es évektől a biztonsági kapcsolatok megerősítése mellett kötelezte el magát, hiszen a terrorizmus és a felemelkedő Kína ellen csupán a nyugati szövetségesétől várhatott érdemi támogatást. A Kína-faktor – különösen a dél-kínai-tengeri konfliktus perspektívájában – alapvetően meghatározta a védelmi kapcsolatok fejlődését, főleg az amerikai „kiegyensúlyozás” meghirdetését követően. Gazdasági értelemben viszont, annak ellenére, hogy az amerikai befektetések, segélyek és a bilaterális kereskedelem bővülése kedvezően hat a Fülöp-szigetek fejlődésére, Kína növekvő regionális gazdasági túlsúlya miatt a Pekinggel való kooperáció is elkerülhetetlen. Ezt ismerte fel 2016 nyarán az új filippínó elnök, Rodrigo Duterte, aki e sorok lezárásának idején is az új, „független” külpolitikája megvalósításán dolgozik, és az USA-val való kapcsolatainak teljes újrakalibrálását tűzte ki céljául. Trump elnök megválasztása szintén komoly hatást fog gyakorolni a bilaterális kapcsolatokra, azonban – a jövőt övező minden bizonytalanság ellenére – kijelenthető, hogy a két ország szövetsége még hosszú időn keresztül fennmarad.

Felhasznált irodalom

- Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America Regarding the Treatment of United States Armed Forces Visiting the Philippines, February 10, 1998* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/1998/02/10/agreement-between-the-government-of-the-republic-of-the-philippines-and-the-government-of-the-united-states-of-america-regarding-the-treatment-of-united-states-armed-forces-visiting-the-philippines-f/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- Agreement Between the Government of the Republic of the Philippines and the Government of the United States of America on Enhanced Defense Cooperation* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/2014/04/29/document-enhanced-defense-cooperation-agreement/ (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- Agreement between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of the Philippines regarding the treatment of Republic of the Philippines Personnel visiting the United States of America* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/1998/10/09/agreement-between-the-government-of-the-united-states-of-america-and-the-government-of-the-republic-of-the-philippines-regarding-the-treatment-of-republic-of-the-philippines-personnel-visiting-the-uni/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)

- Agreement Between the United States of America and the Republic of the Philippines Concerning Military Bases* (é. n.). Forrás: www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-ph-ust000011-0055.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- AMADOR, Julio III (2013): The Philippines' Search for Strategic Partners. *The Diplomat*, 2013. 07. 23. Forrás: <https://thediplomat.com/2013/07/the-philippines-search-for-strategic-partners/> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- ATENCIO, Joel C. (2011): New AFP Chief Vows to Focus on Territorial Defense, MILF Peace Talks. *Positive News Media*, 2011. 12. 13. Forrás: <http://positivenewsmedia.com/blog/2011/12/new-afp-chief-vows-to-focus-on-territorial-defense-milf-peace-talks/> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- BAKER, Anni P. (2004): *American Soldiers Overseas. The Global Military Presence*. Westport, Praeger Publishers.
- BALOGH András (2015): *Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe*. Budapest, ELTE Eötvös.
- Bell Trade Act (Summary with Key Provisions)* (2012). Forrás: www.thefilipinomind.com/2012/09/bell-trade-act-philippine-trade-act-of.html (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- BILLINGTON, Michael (2016): Duterte Crushes the Obama/Hillary Imperial Pivot to Asia. *EIR*, 2016. 10. 28. Forrás: https://larouchepub.com/eiw/public/2016/eirv43n44-20161028/34-36_4344.pdf (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.)
- BRANDS, H. W. (1992): *Bound to Empire. The United States and the Philippines*. New York, Oxford University Press.
- CHANG, Felix (2012): *Transforming the Philippines' Defense Architecture*. Forrás: www.files.ethz.ch/isn/142816/2012_Chang_PhilippinesDefenseArchitecture.pdf (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- CLINTON, Hillary (2011): America's Pacific Century. *Foreign Policy*, 2011. 10. 11. Forrás: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> (A letöltés ideje: 2017. 05. 23.)
- COMER, Charles 'Ken' (2010): *Philippine Defense Reform; Are we there yet?* Forrás: <https://community.apan.org/wg/tradoc-g2/fmso/m/fmso-monographs/239227> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- COMISH, Leo S., Jr. (1971): *The United States and the Hukbalahap Insurgency 1946–1954*. Forrás: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/772382.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 21.)
- DANCEL, Raul (2017): What Duterte's pivot to China means for Filipinos. *The Straits Times*, 2017. 11. 19. Forrás: www.straitstimes.com/opinion/what-dutertes-pivot-to-china-means-for-filipinos (A letöltés ideje: 2017. 05. 14.)
- DE CASTRO, Renato Cruz – LOHMAN, Walter (2012): *Getting the Philippines Air Force Flying Again: The Role of the U.S.–Philippines Alliance*. Forrás: www.heritage.org/asia/report/getting-the-philippines-air-force-flying-again-the-role-the-us-philippines-alliance (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- DE CASTRO, Renato Cruz (2003): The Revitalized Philippine-U.S. Security Relations: A Ghost from the Cold War or an Alliance for the 21st Century? *Asian Survey*, Vol. 43, No. 6. 971–988. DOI: <https://doi.org/10.1525/as.2003.43.6.971>
- DE CASTRO, Renato Cruz (2009): The US-Philippine Alliance: An Evolving Hedge Against an Emerging China Challenge. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 31, No. 3. 399–423. DOI: <https://doi.org/10.1355/cs31-3b>
- DE CASTRO, Renato Cruz (2014a): Philippine Strategic Culture: Continuity in the Face of Changing Regional Dynamics. *Contemporary Security Policy*, Vol. 35, No. 2. 249–269. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2014.927673>
- DE CASTRO, Renato Cruz (2014b): The 2012 Scarborough Shoal stand-off. From stalemate to escalation of the South China Sea dispute? In BUSZYNSKI, Leszek – ROBERTS, Christopher R. eds.:

- The South China Sea Maritime Dispute: Political, legal, and regional perspectives*. London, Routledge. 111–129. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315858029>
- DE CASTRO, Renato Cruz (2014c): The 21st Century Philippine-US Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA): The Philippines' Policy in Facilitating the Obama Administration's Strategic Pivot to Asia. *The Korean Journal of Defense Analysis*, Vol. 26, No. 4. 427–446.
- DE CASTRO, Renato Cruz (2016): The Duterte Administration's Foreign Policy: Unravelling the Aquino Administration's Balancing Agenda on an Emergent China. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, Vol. 35, No. 3. 139–159. DOI: <https://doi.org/10.1177/186810341603500307>
- Department of State, United States of America (1967): Philippines – Military Bases in the Philippines. In *United States Treaties and Other International Agreements*. Vol 17, Part 1. Washington, U.S. Government Printing Office.
- ELEANOR, Albert (2016): The Now and Future US-Philippines Military Alliance. *Defense One*, 2016. 06. 29. Forrás: www.defenseone.com/ideas/2016/06/us-philippine-military-alliance/129504/?oref=d-river (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- EMMERS, Ralf (2010): *Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in East Asia*. New York, Routledge.
- ESZTERHAI Viktor – KLEMENSITS Péter (2016): A dél-kínai-tengeri szigetek ügyében hozott hágai ítélet geopolitikai következményei. *PAGEO Policy Brief*, No. 1.
- Extension of the Mutual Logistics Support Agreement (RP-US-01) Between the Department of Defense of the United States of America and the Department of National Defense of the Republic of the Philippines*. (é. n.). Forrás: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/207351.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- FELIX, Victor A. (2005): *Philippine-US Security Relations: Challenges and Opportunities after 9/11*. U.S. Army War College.
- FERRER, Raymundo B. (2013): The Military in Democratic Development: A Philippine Case Study. In BLAIR, Dennis ed.: *Military Engagement. Influencing Armed Forces Worldwide to Support Democratic Transitions. II*. Washington D. C., Brookings Institution Press. 139–164.
- GALANG, Mico A. (2017): The New Philippine National Security Policy and the Asia-Pacific. *The Diplomat*, 2017. 06. 01. Forrás: <https://thediplomat.com/2017/06/the-new-philippine-national-security-policy-and-the-asia-pacific/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 04.)
- GARAMONE, Jim (2003): *Philippines to Become Major non-NATO Ally, Bush Says*. Forrás: archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=28968 (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- GLEECK, Lewis E., Jr. (1998): *On Their Own: Midwifing a Post-Colonial Philippine-American Relationship*. Paranaque City, Loyal Printing.
- HOLM, Elizabeth Fair (2013): *The Philippine-American War (1899–1902): Compassion or Conquest?* Forrás: https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/162537/Holm%2cElizabeth_MLS_Thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y (A letöltés ideje: 2017. 07. 17.)
- INDORF, Hans H. (1988): The 1988 Philippine Base Review. *Asian Affairs: An American Review*, Vol. 15, No. 1. 21–34. DOI: <https://doi.org/10.1080/00927678.1988.9936951>
- JENNINGS, Ralph (2017): Tense Philippine-U.S. Relations Will Surge And Then Fall Under Trump. *Forbes*, 2017. 01. 24. Forrás: www.forbes.com/sites/ralphjennings/2017/01/24/tense-philippine-u-s-relations-will-surge-and-then-fall-under-trump/#10bae9556cbe (A letöltés ideje: 2017. 02. 27.)
- KLEMENSITS Péter (2016a): Kína építkezései a Spratly-szigeteken. A Dél-kínai-tengeri konfliktus egy újabb fejezete. *Honvédségi Szemle*, 144. évf. 4. sz. 56–63.

- KLEMENSITS Péter (2016b): Védelmi reform és hadseregfejlesztés a Fülöp-szigeteken. *Honvédségi Szemle*, 144. évf. 2. sz. 13–23.
- LEON, Sunshine Lichauco de (2012): US helps the Philippines improve its military capability. *The Guardian*, 2012. 08. 06. Forrás: www.theguardian.com/world/2012/aug/06/us-helps-philippines-improve-military (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- LOCKWOOD, Kathleen (é. n.): *The Philippines: Allies During the Vietnam War*. Forrás: www.historynet.com/the-philippines-allies-during-the-vietnam-war.htm (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- MAGTULIS, Prinz P. (2016): *Philippine-US economic relations safe from Duterte remarks*. Forrás: www.philstar.com/business/2016/09/13/1623409/philippine-us-economic-relations-safe-duterte-remarks (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)
- MERUEÑAS, Mark (2016): It's final: SC affirms legality of EDCA. *GMA News*, 2016. 07. 26. Forrás: www.gmanetwork.com/news/news/nation/575113/it-s-final-sc-affirms-legality-of-edca/story/ (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- MOGATO, Manuel (2016): Duterte 'shocks' summit meeting with tirade vs US. *ABS-CBN News*, 2016. 09. 08. Forrás: <https://news.abs-cbn.com/news/09/08/16/duterte-shocks-summit-meeting-with-tirade-vs-us> (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.)
- Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of the Philippines; August 30, 1951.* (é. n.). Forrás: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/phil001.asp (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- NADEAU, Kathleen (2008): *The History of the Philippines*. Westport, Greenwood Press.
- Overview of Philippines – United States of America Bilateral Relations* (é. n.). Forrás: www.philippineshonolulu.org/philippines-dc/embassy-dc/ph-us-bilateral-relations-dc/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)
- PARAMESWARAN, Prashanth (2016): Why the Philippines' Rodrigo Duterte Hates America. A deeper look at the Philippine president's anti-American views. *The Diplomat*, 2016. 11. 01. Forrás: <https://thediplomat.com/2016/11/why-the-philippines-rodrigo-duterte-hates-america/> (A letöltés ideje: 2016. 12. 03.)
- PARAMESWARAN, Prashanth (2017): US Terror Aid to Philippines Signals Enduring Defense Ties Under Duterte. *The Diplomat*, 2017. 06. 08. Forrás: <https://thediplomat.com/2017/06/us-terror-aid-to-philippines-signals-enduring-defense-ties-under-duterte/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 04.)
- Partnership for Growth. Joint Country Action Plan* (2011). Forrás: https://photos.state.gov/libraries/manila/19452/pdfs/Philippines_PFG_JCAP_public_final_11-29-11.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)
- Philippines. U.S.-Philippines Trade Facts* (é. n.). Forrás: <https://ustr.gov/countries-regions/southeast-asia-pacific/philippines> (A letöltés ideje: 2017. 07. 20.)
- POLING, Gregory (2016): The U.S.-Philippine alliance is stronger than you think. *The War on the Rocks*, 2016. 10. 28. Forrás: <https://warontherocks.com/2016/10/the-u-s-philippine-alliance-is-stronger-than-you-think/> (A letöltés ideje: 2017. 05. 03.)
- Republic Act No. 7898. An Act Providing for the Modernization of the Armed Forces of the Philippines and for Other Purposes* (é. n.). Forrás: www.gppb.gov.ph/laws/laws/RA_7898.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- Republic Act No. 8179, March 28, 1996. An Act to Further Liberalize Foreign Investments, Amending for the Purpose Republic Act No 7042, and for other Purposes* (é. n.). Forrás: <http://elibrary.judiciary.gov.ph/thebookshelf/showdocs/2/4035> (A letöltés ideje: 2017. 07. 12.)

- SANTOS, David (2015): Philippine Air Force tests refurbished UH-1D helicopters. *CNN Philippines*, 2015. 07. 14. Forrás: <https://cnnphilippines.com/news/2015/07/14/Philippine-Air-Force-tests-refurbished-UH-1D-helicopters.html> (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- Security Agreements* (é. n.). Forrás: <http://countrystudies.us/philippines/24.htm> Forrás: countrystudies.us (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- SUGAI, Courtney Momialoha (2009): *U.S.-Philippine Security Relations after Base Closure (1991–1999)*. Thesis, Master of Arts in Diplomacy and Military Studies, Hawai'i Pacific University.
- TARNOFF, Curt – NOWELS, Larry (2004): *Foreign Aid: An Introductory Overview of U.S. Programs and Policy*. CRS Report for Congress. Forrás: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/mctacs5904/m1/1/high_res_d/98-916_2004Apr15.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- The 1935 Constitution* (é. n.). Forrás: www.officialgazette.gov.ph/constitutions/the-1935-constitution/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- The Constitution of the Republic of the Philippines* (é. n.). Transitory Provisions. Forrás: www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/ (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- The Philippine Autonomy Act (Jones Law) August 29, 1916* (é. n.). Forrás: www.chanrobles.com/joneslaw.htm#Xk1wkVdKhPY (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- The Philippine Independence Act (Tydings-McDuffie Act) 1934* (é. n.). Forrás: <https://loveman.sdsu.edu/docs/1934PhilippineIndep.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- TORODE, Greg (2011): U.S. under pressure over sea dispute. *South China Morning Post*, 2011. 06. 14. Forrás: www.scmp.com/article/970856/us-under-pressure-over-sea-dispute (A letöltés ideje: 2017. 04. 23.)
- Treaty of General Relations Between the United States of America and the Republic of the Philippines* (é. n.). Forrás: www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-ph-ust000011-0003.pdf (A letöltés ideje: 2017. 07. 13.)
- U.S.-Philippine Relations* (é. n.). Forrás: www.globalsecurity.org/military/world/philippines/forrel-us.htm (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- Understanding Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of the Philippines Concerning a Framework of Principles and Procedures and an Establishment of a Consultative Mechanism for the Expansion of Trade and Investment Flows Between the Two Countries* (é. n.). Forrás: <https://ustr.gov/sites/default/files/US-Philippines%20TIFA.pdf> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)
- US Security Strategy for the East Asia-Pacific Region* (é. n.). Forrás: <https://nautilus.org/global-problem-solving/us-security-strategy-for-the-east-asia-pacific-region/> (A letöltés ideje: 2017. 07. 23.)